

WWW.UNILIB.RS

пр. н.
рагујев

Број 17.

У Београду 7. Маја 1874.

Година I.

Издази сваке
недеље.

СИОН

Претплата се шаље
напред уредништву.
Уредништво је у бо-
гословији.

За све српске кра-
јеве стаје на год.
60 гр. или 6 фор. на
по год. 30 гр. или
3 фор. на три мес.
15 гр. или 1 фор. и
50 нов.

Неплатена писма од
нередовних допис-
ника не примају се.

ЛИСТ ЗА СВЕШТЕНИКЕ, ВАСПИТАТЕЉЕ И РОДИТЕЉЕ.

Издаје и уређује проф. богосл. архим. Нестор.

Беседа на Спасовдан.

„И се азъ съ нами есмь во вса дни
до скончанїа вѣка — аминъ.“ —

Ми светкујемо, бл. Хр., чудно и славно вазнесење Господа нашег Исуса Христа на небо. Јест, после васкрсења свога живео је Исус Христос још 40. дана на земљи, а у четрдесети дан позва ученике своје на гору јелеонску, те их и последњи пут видљиво благослови и пред њима се вазнесе на небо и седе — с десне стране Бога Оца. Он — као Бог, није нигда ни прекидао своје седење с десне стране Бога Оца. Он је тамо седио и онда, кад се рађао у вертепу витлејемском, и кад је живео међу људима на земљи, па и онда кад је страдао и умирао на крсту и када је васкрсао из мртвих. Но сада он се вазнесао на небо и сео о десне стране Бога Оца, као истински човек имајући наше тело и нашу душу. Вазнесењем својим он, дакле, узноси на небо и посађује с десне стране Бога Оца нашу човечанску природу, — наше тело и нашу душу!

Радовасмо се ми до данас спомињући његово славно васкрсење, но сад настаје не мања радост спомињући и његово славно вазнесење. Васкрсењу његовом ми се радова

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

смо с тога, што смо у томе видели начело нашег васкрсења. Христос, у кога је такво исто тело и таква иста душа по човештву као и у нас, својим васкрсењем доказа, да ћемо и ми у своје време васкрснути, као што васкрсе и он. Радовати се сада и вазнесењу његовом на небо ми смо дужни с тога, што та слава и част, које се удостоји Он, који седе с десне стране Бога оца као човек подобни нам, — јесте уједно и наша част и наша слава. Радосно је за нас, кад се ко од нашега рода или од наших милих и љубезних срцу удостоји какве славе и одличја; но зар није то већа радост кад се сетимо да се Христос — брат наш по плоти — удостојава не земаљске какве славе и части, већ се преузноси превише свију духова и седи на престолу божанскоме с десне стране Бога Оца?! До душе част и слава наше браће и не служи баш свагда нам на радост; јер се често дешава и то, да они у таквој слави и части забораве на своју млађу и слабију браћу, на шта више и стиде се од њих и избегавају их. Но Господ, који се никад не стиди да нас назива својом браћом, незаборавља нас никада већ свакад нас зове к себи па и сам долази к нама да се чвршће сједини с нама, предлажући нам у светој тајни причешћа пречисто своје тело и пречисту своју крв; а у своје време доћи ће да нас узме к себи и посади око себе, јер је сам рекао: „и паки прїидѣ и поимѣ кы кз себѣ, да идѣже есмѣ Аз и кы вѣдете.“ Имамо се дакле чему радовати, спомињући славан одлазак Исусов на небо! Да, после свију туга и невоља земаљских, нас одпре очекиваше тужна и жалосна судба: наше тело, по божију суду умирало је и разрушавало се на свагда а душа одређивала се и спрема за адску бездан. Но сада — и ако сваки од нас мора умрети, но то је тек умирање времено — докле Христос не дође, те да нас позове и узме к себи.

Но радујући се тој слави, тој части, на коју нас уздиже Исус својим вазнесењем, незаборављајмо бл. Хр. да смо дужни ту славу и ту част ценити и уважавати — и на нама самима

и на другима. Или да кажемо другим речима: нама предстоји брига чувати се и уклањати се од свега оног, што унижава право човеково достојанство и част, било код нас самих било код наших ближњих.

А ко од нас и са чим унижава у самоме себи право човечанско достојанство и част?

Унижавају они, који живе тако, да се мало са чим одликују од остале животиње, — они, који ни о чему другоме и не мисле до једино о том, како да засите своје плотске угодности — они, који и веле и живе тако као да су се за овај само свет родили и као да у њих и нема друге више природе — душе човекове.

Унижавају у себи самом ту част и то достојанство и они, који се одају неумерености и не уздржању, те с тога свој разум помрачавају а тело своје доводе до крајњег разслабљења.

Унижавају у себи самоме то високо достојанство и они, који за љубав богатства или другог каквог интереса, varaју, прикривају истину, краду и отимљу, и у опште сва могућа па и недозвољена сретства употребљавају да себе узвисе и обогате. Тешко нам је а и стидно кад видимо кога од родбине наше или од блиских и познатих, да не живе по човешки. Но како мора бити Исусу Спаситељу нашем, који нас назива и сматра браћом својом, кад види и погледа на свакојаку и неваљалу своју браћу.

А ко унижава човеково достојанство и част код својих ближњих?

Унижавају они, који оговарају, потварају, називају свакојаким именима своје ближње, — они, који развраћају и саблажњавају невине и недорасле, који — имајући и сретстава и начина да помогну своме оближњем, па их ипак не помажу већ их остављају да се боре и са глађу и са жеђу, и са свима грдним и претешким искушењима у животу, — они, који неће другог да поуче, за невина да се заступе, за-

блудивше на пут да изведу. И много, много има других случајева, кад се унижава, кад се вређа достојанство и част наших ближњих. Господ не трпи таквог понашања наспрам ближњих наших, не трпи јер је рекао, да ће потражити од нас одговора кад по други пут дође да нама суди за дела наша. Па зато имајмо на уму да не вређамо, да не унижавамо ни наше достојанство и частни наших ближњих, већ напротив да сваком могућом приликом и у раду и у говору прилажемо себи оне високе и божанствене речи његове: благо томе, који сотвори и научи! Тај ће се назвати великим у царству небеском. Амин.

Одломци из „путничких слика“ по ст. Србији.

од П. Срећковића

Дечани.

(СВРШЕТАК).

Замислите велику и најлепшу равницу између две високе планине са истока отворену, а са свију осталих страна обкољену венцима планинским и на сред те равнице, срезан манастир од мермера свакојаких боја симетрички расположеног; и тај манастир висок као београдска звонара до звона, а на средини његовој, на најдивнији начин изведено једно византијског кроја кубе и на њему онај чувени огромни крст, ког је ту усадио св. краљ. Унаоколо ксисма изрезана сваковрсна животиња, а около прозора и посреди изрезан бели мермер, као најдивнија плетеница; изнад западних врата, на десној страни стоји изрезана мечка, јер је с леве стране таква иста пала, те убила онога хоџу, који је хтео потурчити Дечане. Хајдмо унутра кроз западна врата: црква је тако велика, да би се у њој обичне цркве у котур витлале. И одма у првој цркви видите четири мермерна стуба (монолита) на леђима по четири мермерна лава, који далеко горе у висини подупиру сводове. У другој цркви опет су четири четвртаста стуба, који држе на својим главама храм сведржитеља и оно дивно кубе. Сва је црква измалана.

На десној страни иза стубова мермерна гробница Дечанскога, чело главе онај чувени дрвени крст, у ком је урезана молитва частном крсту, а одма до ове гробнице, друга од мермера гробница, краљеве сеје, бугарске краљице, Неде.

У своду visi огроман краљев полијелеј; на десно и на лево два олтара, а пред средњим олтаром мермерни краљев престо. У десном олтару на зиду измалан Душан и царица у крунама, у хаљинама са двоглавним орловима, па обоје наслонили руке на плећа малена детета, над којим пише краљ Урош. У предњој цркви измалана читава лоза Неманића, а горе на зиду Дечански и Душан као ктитори, подносе цркву Богу сведржитељу.

Но и то је мало. У пустињи диван споменик, оловом покривен; у њему, пред средњим олтаром два ђвота: с десне стране у ђвоту „частица св. Крста,“ а с леве, у златном ђвоту св. краљ ктитор св. манастира. И мирно спава краљ у златном кревету 500 година и нема те руке, која би га дарнула а да неусахне, нити те ноге, која би се к њему приближила са злобном намером, а да се неувати, нити има те главе, која би јурнула унутра, да кидише на краља, а да јој се мозак непоремети. И мирно почива краљ у *своме дому* и сваки се боји, да му се приближи, да га не разбуди. Ето шта је сачувало и шта чува Дечане 544 године!

И краљеви синови, унуци и потомци 500 година хитају, у очи велике Госпође, са свију страна и из свију српских крајева, да целују *свога Краља*, да му се поклоне и да му се помоле и да се потуже на све јаде, патње и невоље своје.

И заиста је у очи велике Госпође без мало било пуно народа и прво и друго дворште. Сви су конаци били пуни и свуда су била весела и радосна лица. Гостију је било више од 1500 лица и више од стотине арнауташа мухамедоваца и католика. Три пута је била пуна и горња и доња трпезарија и све је то свети **краљ**, и наранио и напојио. За тим се одпочело певање и ту ништа друго ниси могао чути него песму, и песму, Ту се могу чути све арије из свију српских крајева од Скадра на Бојане, до Самокова и од Охрида до Сјенице. И заиста је у томе било нечега и свечаног и жалосног и очајног и јуначког. Искупила се раја у *дому свога Краља* па јој се лакше дише, веселије пева и у песмама изјављује своју нагомилану и тугу и радост и жалост. Тим призором моји су живци били тако потрешени, да сам и напустио да бар коју песму препишем; али ко ће то и моћи урадити, кад су у један мах по триста гласова певали и сваки је своју песму на свој начин изводно? Шта је било већ у зору ја неznam, тек сутра после службе божије и после ручка, где су опет у неколико пута сви ручали, одпочело се певање и играње. Немати ту шумадинске свирале ни гајди; нема ти ћеманета ни двојница, него се ухвате за руке и ко-

Коловођа коло води под такт песме, коју двоје и двоје шетајући се певају, а сам коловођа управо игра. Тако се играло и певало на двадесет места. Старији поседали околу цркве и воде разговоре. У мушкараца су махом главе обријане, и на место феса, на главама им беле плетене капе и сви су наоружани онако, како се код нас говори: „арнаутски.“ Ни на једном сељаку или сељанки није било ништа куповно, већ им је сво одело — *производ домаће индустрије*. Ту су ти везени рукави и зарукавље; ту су везени лекетови, покривачи на глави, везене чарапе, сукње, а нарочито има кошуља, од грла до паса — све сам ситан вез, са таквим шарама, да би одржале мегдан у највећој Европској болти. Ту је било женскиња у свденим кошуљама и лекетовима домаће производње.

Одма се распознаје брђанка од равничанке; одма се разликује скадранка од лесковчанке, врањанке или прилепкиње или скопљанке. Свуда је друкчија ношња.

Свет је уопште сувоњав, цигласт, али крепак и здрав. У башчи је један свирао у гусле и певао песму краљеву, а двојица су просила милостињу да исплате крвнику, што су убили четири арамије.

У првоме дворишту играли су опет арнаути. Два одрасла мушкараца играли су један наспрам другог, као што играју црногорци вичући и подвikuјући; мењали су места у котур као у кадрили. За тим су повалили јатагане, најпре се ш њима играли, па фехтовали, па се боли и секли и најзад хватали у кости јуначке.

Победилац је побеђеног као бајаги клао зубима и онда хватао нож, парао га од учкура до бијела грла, па га затим санџим каспио. То је све наравно била игра и шала. Дечица и младићи били се искупали, гледали укоченим очицама, хвалили јунака и наравно гајили у срцу жељу, кад ће и они дорости да покажу своје јунаштво, па наравно да и закољу.

Ја сам изишао изван манастира у шетњу и сусрео чувеног арамију Али-Чака са пет друга, где оде у планину. У граду се свет веселио, а изван зидина витлају се и тумарају качаци⁴⁾ (арамије).

Кад су звона удрила на вечерњу, отишли смо сви у цркву, запремили њезин мали део и сваки се молио како је ко знао и умео. Све је опет вечерало на софри св. Краља и сву ноћ препевало.

Кад су 16 Ав. на јутрењу звона зазвонила, све је ишло у цркву са сакрушеним срцем, до ручка *целивало руку св. Краља* и шта

⁴⁾ Овог 2 сам дана дознао, да је призренски валија ухватио и бацио у Тавницу Али-Чака, где ће му и кости остати.

је ко могао дао је дар св. Краљу, па су се опет сви у куповима по ручку разилазили, па сам и ја хитао у Пећ. Част и хвала вама частни духовници, што дворите св. Краља чувате и храните тај најдивнији аманет српске прошлости, па нека причају дивљи арнаутаци, како у своме дому спава српски краљ и јунак и како ће се он једном разбудити.

Али пре него-ли се кренемо у Пећ, да учинимо пажљивим *српски народ* да Дечани захтевају оправку и да изнесемо на видик неке податке наше старине, које нико до сада није нигде ни изнео нити печатао. Што се тиче првога ствар је у овоме:

Само је време изгњило и отрудило венчанице (греде) у дуваревима;

Јаз више цркве и снегови и кише околу цркве у неколико су ослабили земљу под темељима.

Кубе стоји са огромним крстом, покривено оловом онако, како га је св. Краљ покрио; црква је била на више места одкривена (сада је покривена оловом), па је вода зашла у ћемере крова, те је због свега тога:

1) препукао свод у женској цркви и један мермерни стуб мало при крају оченут;

2) Препукао свод у десном олтару.

3) Препукла оба прага изнад врата северних и јужних¹⁾.

Треба дакле:

а) на место дрвених попречних венчаница уметути гвоздене;

б) треба залити околу цркве оно, што је било оловом заливено;

в) Ток воде тако регулисати, да храму штету не наноси.

Тек тако ће Дечани трајати још хиљаде година, а ми Срби бољег архитектурног монумента од Дечана немамо.

Овако како је сада нипошто не сме остати, јер ће пропасти.

Да могу, духовници би то сами извршили, али немају за то ни умне ни материјалне снаге.

Историјски развитак српске цркве

(НАСТАВАК.)

Но права историја Диоклеје, почиње се тек од кнеза Владимира, који је владао њом на измаку X и у почетку XI. века. По сведошћу летописаца, он је био „човек праве-

¹⁾ У надпису над јужним вратима не стоји „Фрадъ Вита, него стоји Вьчадъ Вита.“

дан, мирољубив и тежио је к добродетељи.“ За његово време, јако је беснила богомилска јерес и незнабоштво, које је он ревносно искорењивао; с чега је добио име *свети, блажени Владимир*.“ Он је био прави весник сјајнијег доба, у животу српскога народа.

За њим управљали су Диоклејом, велики кнежеви Мијајло и Константин. А после њих, Немањини синови, Стеван и Вулкан, од кад се први пут и започињу насртаји папства на српску цркву, а нарочито на ову област¹⁾.

Свети Сава, оснивајући јепископије по Србији, основао је катедру јепископску и у Зети, и то у М. Враћину, а за јепископа поставио је блаженог Иларија ког је заступио јепископ Неофит. У њему је она била све донде, док није премештена на Цетиње²⁾.

У осталом, сав унутарњи развитак зетске области, за сво време владе Неманића, како у политичком, тако и у црквеном одношају, тесно је био скопчан са развијем и животом тадашње државе српске.

1) О одношајима митрополита Диоклејских, упор. Гласник књ. VI. св. XXIII. стр. 101. и Гласн. X. св. XXVII. стр. 124.

2) Владика Иларија завладичио је св. Сава, и био је први српски јепископ у Зети, које га је св. Сава рукоположио; ако је веровати овој истини... *Илариѡнь, свещены епископъ зетскы последѣе словесемъ спаса нашего, многѣе трѣди подетъ ѣ своемъ светительстве: прѣви во вьста си светительъ зетскѣ земли поставленъ мѣною...* („Monumenta Serbica).“ Он је био прави љубимац како његов, тако и брата му првовенчаног краља, као што је то изреком споменуто у хрисовуљи краља Владислава, којом потврђује своје приложене земље м. Враћина у селу Годињу 1242. год.... „И створи се его храмъ сѣмъ Илариню епископомъ зетскимъ иже лубимъ вѣ господиномъ ми и родителема господина влаженана и светопочившаго — Стефана краља все сръбске землѣ и поморске — Симона монаха и господина ми пресвѣщенана архиепископа все сръбскѣе землѣ и поморскѣе крькъ Сакы... Из Ориѣивала, што је на Цетињу. И ова је истина наштампана у „Monumenta Serbica.“ упор, Гласник књ. X свес. XXVII од 1870. г. стр. 173., и напред 110. стр.

WWW.UNIBS.BG

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

Доцније, т. ј. око половине XIV. века, кад насташе кобни дани за српство и српску државу, поједини обласни управитељи, видећи да се приближио конач српском господареву чим Душана нестане, одметну се од Уроша, којим је поче овлађивати лукави Вукашин, и сами по својој вољи почну управљати својим областима. Међу земљама, које од тог времена посташе за себе, била је и *Зета*, којом је тада владао *Балша I*. Од онда, т. ј. од половине XIV. века започиње се историја данашње „Црне Горе.“¹⁾ као земље за себе, која се сасвим одвојила била од свију осталих српских земаља, што су некада припадале великој држави Неманића и цара Душана.

По смрти Балше I (1360. г), управљали су Зетом његови синови: *Страшимир*, *Бурџ*²⁾ и *Балша*, — и то сви скупа. Пошто умре Страшимир (1373), заузме владу над Зетом његов син *Бурђе I*. Он умре 1379. год., а балшин најмлађи син Балша Балшић погине у боју с Турцима год. 1385., те тако од Балшина рода оста у животу само страшимиров син *Бурђе II*, који поче самостално управљати Зетом.

После косовске битке, настајало је, као што већ знамо све горе време за српски народ. Бурђе Страшимировић, још исте године кад је била косовска битка³⁾, изгуби градове.

1) Одакле је добила данашња „Црна Гора“ овај назив: дали од Гора, којима је она окићена и опкољена, или од некуда с друге стране, — незна се сасвим поуздано. Свакојако, он није ранији од пол. XV. в., јер до преласка у њу Ивана Црнојевића, дакле до 1482. г. нити се је она тијем именов звала, нити је садашња катунска нахија насељена била. — О том историчком имену и за нас Србе, интересавном питању, — вели Архимандрит Дучић, да он има већ готову расправу у рукопису, „која ће осветлити мрачне и исправити криве појмове (о том имену) што их многи наши књижевници и преко воље имају.“ Упор. Гласник књ. X. св. XXVII стр. 169. Само је желети, да она што пре угледа света. Она је ово дана угледала света. О тој књизи прозборићемо коју идућим бројем. У.

2) Он је имао титулу господина — dominus.

3) У боју на Косову није био Бурђе са Зећанима, јер су одоцнили и у путу идући на Косово чују за несрећу која је Србе снашла. Истор. срп. Народа за школе. од 1866. г. стр. 116.

Драч и Љеш, који бојећи се Турака, предаду се Мљечићима; а на неколико година после тога сам Ђурђе, уступи Мљечићима свој столнични град Скадар, добивши од њих у замену: град Дривост и на годину по хиљаду цекина (дувата)¹⁾.

После Ђурђеове смрти (1405. г), заузме владу над Зетом, његов син *Балша III*. Он се више пута доста срећно борио с Мљечићима, који су га на сву прилику, најпосле и отровали; јер им је он био тако јако додијао, да су против њега чак и саме Турке звали у помоћ. — Године 1421. Балша III умре и не остави после себе наследника; с тога најпре узму Зету Мљечићи, који су јој одавно кивни били, а одма затим године 1423., Деспот Стеван Високи, отме од Мљечића половину Зете, од које, један део после његове смрти, Деспот Ђурђе Смедеревац поново уступи Мљечићима, а други опет део, отме Хумски војвода Стеван Косача и придружи својим земљама.

Као природна последица ових догађаја, било је ово двоје. 1; Сва доња Зета и све зетске главније вароши (као: Будва Антивар, Дулчиње, Скутари и Дривост), припадну Мљечићима а доцније Турцима и 2; сва горња Зета, или данашња „Црна Гора,“ одели се сасвим од старе Зетске области, и под именом „војводине“ почне сама за себе живети, својим сасвим одвојеним политичким, црквеном и државним животом.

Основач ове нове државе, био је *Стеван Црнојевић*, другојачије прозвани „Стефаница.“ Он је био од племићског рода и рођак Балшин, кога су зећани по смрти балшиновој изабрали за свог поглавара. Користећи се ратом, што га је водио Стеван Косача са Мљечићима, уз које је и он — као с јачима — био пристао, Црнојевић признат буде од Мљечића за војводу и васала мљетачке републике. У прво време, почем је сва доња Зета била у рукама Мљечића, војводство Стефаново било је сасвим мајушно и налазило се негде у данашњој север. Црној Гори; али године 1455., нешто ваљда

¹⁾ Ibid.

силу, а нешто и на други начин, он отме од Косаче неке земље и тако завлада већим делом горње Зете. Признав себе (1455. г) потекар васалом мљетачким, Стеван Црнојевић умре око 1471. год.¹⁾ Стеван се више пути с Ђурђем Кастријотом срећно борио с Турцима, озидео је град жаблак и утврдио је своју власт над Црном Гором²⁾. (НАСТАВИТЕ СЕ).

Србско црквено питање у Аустро-угарској

(од Нила Попова).

(НАСТАВАК).

Међутим узајамне борбе међу српским партајама достигле су крајње границе. Сва суштина питања своди се поглавито на чување и употребу народних фондова, који су у течају два столећа прикупљени путем добровољних прилога од појединих лица и читавог народа и на управу црквеног имања, које су добили Срби или сами заузели одмах по пресељењу патријарха Арсенија Чарнојевића у ћесарске земље, или најзад које су они доцније прикупили. До 1848 године како народним фондовима, којих је циљ била да потпомажу школе и сиромашне ђаке, тако и црквеним имањем, управљали су искључиво црквенске власти — више духовенство. Но од те 1848 године са поступним развитком народних сила код аустријских Словена и образовању народно-либералне партаје код тамошњих Срба, почело се јавно говорити на црквеним саборима против такве искључиве управе јерархијске са фондовима и осталим имањем. Одреди се нова управа, која није допуштала у тим по словима никаквог личног производа; за тим народно-либерална партаја почне контролисати и расходе јерархијских прихода, одређивати плате манастирским настојатељима и старати се да протури свога кандидата за патријарха, после смрти Самуила Маширевића. Да су обе партаје у узајамном обвизавању долазиле до крајности, о томе нема спора. Но назадњачка партаја, још много пре долазка Матејија, викала је на сва уста, да је либерално-народна партаја разграбила све манастирске новце; да је она народне и друге фон-

¹⁾ Краткиј Очеркъ Исторіи православныхъ церквей. Е. Голубинскаго Москва, 1871. г. стр. 599.

²⁾ Историја Срп. Народа за школе, 1866. г. стр. 117.

доче употребљавала на агитирање против аустро-угарске владе. Либерална партија од своје стране обвнђавала је опет назадњачку партију, да су пређе новци из народних фондова и монастирских каса трошили се нерасудно на поклоне министрима, на личне потребе владика и њихових присталица и на поткупе при изборима владика. Било како му драго, тек назадњачка партија стиша се, кад увиди, да влада није поверовала њеним речма и жалбама, него је послала свога комесара да потанко испита ту ствар, то јест, каким се начином управљало са црквеним имањем. Назадњаци нису очекивали таку ревизију, која је могла и не потврдити њихове исказе и тиме их бламирати пред светом. Да би одклонили од себе такав удар, који би их могао лако снаћи, они употребе сва средства, да се владином комесару прида у помоћ и њихово слепо оруђе Ђока Поповић, уредник назадњачког листа „Српски Народ,“ који би верно бранио њихове интересе. Чим се Ђока Поповић, који је некада имао поштовања код Срба за своју књижевну радњу и који је код нас познат са свога превода „Јунак нашег доба,“ придружи комесару, одмах је међу становницима Новог Сада овладало тако убеђење, да је сад за сплетке назадњачке партије настало златно време. Људи народно-либералне партије прозову тада Поповића помаџареним именом *Пауфи*.

Не може се много кривити барон Матевија за своје прве поступке у Новом Саду. Он није познавао никога ни у самој вароши ни у околини њеној, па се морао и нехотице сдружити са људма, који су му сами изашли на сусрет. Архимандрит Анђелић није пропустио тај zgodан случај, да се у свити монастирских старешина представи Матевију и поздрави га као човека, кога је сам промисао божији послао да их избави од толиких беда и невоља. Но пре него што је барон и почео да што ради о њиховом спасењу, они га окруже са таким људма, који ће се постарати да одврате његову пажњу од фондова и монастирског имања и обрете на новосадску црквену општину, која се држала либералне партије и да на њу излије сав гњев свој. Саблазна је била велика и сама по себи, а осим тога, могла је барону Матевију пасти напамет и та мисао, да свој значај и утицај осигура строгим и насилним мерама. Он изда налог да се што већи број становника новосадских скупи пред кућом српске црквене општине, па онда заповеди да се у присуству тог збора спали онај позив народних посланика на своје бираче и да се из општинског протокола избрише оно место где је записано, да је општина у томе сугласна с мишљењем тих посланика; затим он разреши од дужности чланове општинске управе и повери Анђелићу да састави нову управу. Требало је само једном навести маџарског комесара на тај клизав пут, па да он одмах добије кус за таке призоре, које је после често спремао и одигравао по разним општинама са већим или мањим успехом. Њему се

допадне така рушећа радња: он промени управу новосадске гимназије, поодпушта многе професоре без икаквих узрока нареди, истрагу над општинским нотарима и књижевним друштвима, почне вршивати разне полицајне дужности и апсити свакога, који му се недопада ма из каквих побуда; најзад почне себи придевати титулу „управитељ и судија рацки.“ Накратко, комесару допадне се да ради све оно, што се не тиче његова посланства и да остави на страну оно, зашто је и послан од владе. С дана на дан постајало је све јасније, да владин комесар и његови помоћници узимају правац назадњачке партаје за владин правац односно српског прквеног питања, и нико се није чудило, што комесар на место прегледаћа рачуна о управљању са народним фондovima и манастирским имањем, само се шета по манастирима са Никанором Грујићем и Берманом Анђелићем и у гостбама проводи време и мучи се само о томе, како ће измислити план, по коме да се, помоћу послушних посланика саборских, посади на патријарску столицу Никанор Грујић. Но скорим сви, који су били ван тих интрига и становали подалеко од Новог Сада, увиде да је владин комесар постао просто оруђе српске назадњачке партаје и стану се смејати кад је лист те партаје „Српски Народ,“ који је с почетка хвалио и преузносио барона Матевију, док је он ишао на руку њиховим тежњама, називајући га женијалним државником, — кад је, велимо тај исти лист почео грдити Матевија, називајући га незналицом и ограниченим државником, што се већ и он уздржавао од даљих гонења, која су назадњаци захтевали.

(НАСТАВИЋЕ СЕ).

КЊИЖЕВНОСТ.

Обрана верозакона.

(НАПИСАО Ђ. МАНДРОВИЋ ПАРОХ ПЕШТАНСКИ.)

У свако време од када је на земљи постао род човечански и од кад се почео развијати и узвишено мислити човеков разум, главна наука — била је наука о Богу, а Њему благодарећи јесте и данас. Све су друге науке споредне и добијају само *карактер помажући* овој најузвишенијој науци. И заиста, чим се човек од обичног видљивог посматрања ствари подигне на унутарња и узвишенија њихова посматрања и помисли на узрочност ових твари, одма, ако је само искрен и поштен, мора да призна; да имаде једно суштство које је те ствари саздало; кога суштства и ако нам је непојатна природе, ипак његово биће за себе имаде толико јасних, очевидних доказа да их само безуман сме одрицати.

С човека, који у својој махнитости каже: „*нема Бога,*“ довољно је да се скине само маска, па да се одма покаже какав је у страсти и у врлини, у истини и у лажи, у мудрости и у лудости. С друге стране над целом васионом живо стражари промисао божиј,

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

који страхотом и ужасом гони злочинце и често их казни још на овоме свету за њихова недела. Злодеј и притворни ласкатељ, који би радо седео на две столице, те тако и Богу и светским заблудама у исто време служио, узалуд се копрша и размеће, јер ће настати и за њега као и за свакога другог време кад треба рачун подлагати!...

Сви су народи веровали а и сада верују Бога, Њему се клањали, жртве приносили од вајкада као што их приносе и данас; шта више, непристрасни, истину љубећи путници под сенком простачкога, тамнога идолопоклонства пронађоше остатке неизгладиве идеје о једноме свеможном творцу неба и земље, који награђује добро а казни зло, скривало се ово последње под кратком или дугом мантијом, под скверлетним, златом извезеним оделом, или под гњусним издртољинама. У свакоме веку било је незахвалних синова, који су покушавали да оборе ову општу, необорљиву истину, наиме: да утамане идеју о Богу; но свет је презирао таке назовучитеље, а прави научењаци вавек су им запушавали уста на пољу истинске науке. На жалост наш век није у заблудама заостао од прошлих векова; шта више, неки хоће да се наш век *савршено материјализира*. Како пре тако и сада високоумни стручњаци, особито прве руке природњаци, будно стражаре над неокаљаном науком, и пажљиво пратећи материјализам, присиљавају га као изађала старца да понавља застареле, шаљиве, кад неби биле убитачне приче својих предака. Код свих материјалиста још су у рукама гусле и гудала Димокрита и Еликура, они имаду једино ту заслугу, што кад кад очисте с њих прашину и промене коју жицу, еда би тако кога ветрогоњу научили како ће после њихове смрти гудићи. Данас је на свету, као што је била и свагда борба на смрт или на живот; свет пролази, а бесамртна душа како амо заслужи, тако ће онамо и уживати; те с тога нам срце у грудима заигра, кад видимо какву књигу или које делце да заступа славу божију и достојанство човека. Вредни, православни пештански парох г. *Борђе Мандровић* сад ово дана издао је на свет у Панчеву једну малу, али важну књижицу под насловом — *Обрана верозакона*. — (цена је књижице тридесет новчића или три наша гроша.) У своје делце улази г. Мандровић кратким, али сочним предговором а после наводи 35 писаца из прошлих времена, излажући њихове мисли о Богу. Писце древне грчке, као већ познате, г. Мандровић изоставља; од римских наводи Цицерона, Сенеку и Марка Аурелија; од енглеких девет, од француских осам, од немачких осам, од мађарских четири, а од српских тројицу, међу којима првога обновитеља наше књижевности славнога *Доситеја*. Да је срећом г. писац разширио границе својој књизи, заиста би превелику услугу учинио милом нашем роду и народу; но и поврх тога књижица је вредна сваке похвале; ми је топло препоручујемо свакоме и од срца марљивом, младом писцу честитамо, жељно жудећи да се на њ угледају и други правверни и да му у томе подражавају. Напоследку неможемо а да не кажемо и то, да су сви у овој књизи наведени писци, — људи

мирски, аукторитета највећег; зато ни једна школа па ни она, која не цени дело по садржају већ само по чину и положају писца не може у томе погледу ништа предбацити г. Мандровићу. По нашем мњењу мисли о Богу највећих умова струковњачки су побране, само нам се недопада увршење мисли Фридерика другога чувеног краља — ратоборца Прајског, јер нам заударјају пантеизмом, а ствар је у историји већ пресуђена, да Фридерик није посматрао Бога на основу науке, већ на основу сладострасне своје природе. Р.

Поглед по свету.

Цариград 12. Априла 1874. год.

Туркофили наши већ имају на души својој много невиних жртава, много невино-проливене крви и сада по њиховом плану нема тога, кога они неће упропастити. Главно им је средство — *клевета и подметање*. Жртва је такве клевете Хаџи Јордан Хаџи-Константиновић *први* и најваљанији учитељ на славенском југу. За славенску цркву и школу њега су Грци били прогнали у сургуни, и ту је изгубио једно око од ударца канџије. У политику нигда се мешао није. Њему има много да благодари Екзархија за своје остварење. Он је први прикупљао јужно славенске старине и он је најлојалнији подајник Султанов; Он је дао готово сав материјал Гилфердингу о Јужно-словенским старинама. Па ипак цео свој век остао је учитељ — те учитељ!

У потоње време учитељовао је у Скопљу. Он има такву огромну библиотеку какву ретко ко да има на југу словенском; зна све Европске језике и учио је забадава децу у Скопљу. Нема књиге важније које он неби имао на Бугарском, српском, грчком, талијанском и руском језику. Он се спремао да то драгоцену благо завешта некој общини, јер није фанатик — ни бугарски ни српски, већ сматра да су то браћа и да бугарске наше пропагандисте највећу несрећу граде сејући мржњу и раздор и насилујући Србе да се побугаре.

То присиљавање бугарски пропагандиста њему је најбоље познато, и то је изазвало мржњу и раздор у Скопљу, и бугарске пропагандисте намисле да отму од Срба њихове старинске цркве, па и задужбину Душанову, у којој се он венчао на царство. Та неправда доведе ствар до боја, и Јордан се заузме за праведну ствар: Срби добију своју цркву.

Тада пропагандист бугарски коцобашаја Тодорче с *братијом* измисли паклено средство да погуби *једног седамдесето-годишњег старца, који једва хода, јер је слаб и већ готово невиди*:

Тодорче с *братијом* напише писмо као из Србије од имена Капетан-Иље, у коме бајаги Иља јавља Јордану, да му шаље барута и револвера и у коме најгнуснијим и најгрознијим начином грди и цара и наше, и Турску веру и све, па то писмо Тодорче

подбади у квартир готово слепог Јордана, па онда отрчи скопљанском Мутесарифу, и јави му да је Јордан добио некакво писмо од Ње. Наједанпут Мутесариф са жандарима обколи Јорданову квартиру, њега бади у хапс, а целу-огромну и скупоцену библиотеку испретура и размете.

Осим Тодорчетовог писма власт није нашла ништа противно код Јордана. То је било јесенас, па и данас је невина жртва Тодорчетова Јордан у хапсу. Ствар је се испитивала у Скопљу, а за тим одведу Јордана у хапс у Призрен, и тамо буде позван и Мутасериф и Тодорче.

Тодорче се избави плативши меџимарима 190 турских златних лира, а Мутесариф на питање валије: зашто држи таквог рсузина као Тодорче, он одговори: „ја неби ништа знао без оваквих шпиуна“ као да му они истину јављају. Та ствар буде начисто изведена и Валија је овамо написао ово дана да је оно писмо Јордану подбачено, но које то писмо подбацио незна се, „а истина је то, да су га подбацили бугари, који мрзе на србе.“ Као што видите, да још није заштите код турског суда, ови би наши ниткови Србима крв пили, као што и књиге српске пале, па се још јавно у новинама тиме хвале.

Да видите какав је Тодорче *с братијом*, непропустам и овај факт навести. У квартиру Јордана нађу писмо, које је Јордан писао митрополиту, у коме каже: „ја сиромах *учећи безилатно децу и таквим начином помажући просвету молио би, да ми се учини какав рукопомоћ да неумрем од глади у старости и да добро стојимо за народ.*“ Тодорче је ове речи с братијом превео на турски овако: „калким, калким, еј Срб кардаш деримиз! уделим берабер иски душманимиз каршухинда!“ т. ј. „Еј браћо Срби! устанимо устанимо и умримо заједно против старинског нашег душмана — Турака!“ Валија је звао више превођача те су му преводили, и кад су се уверили у нитковлуку Тодорчетовом, прогнао га као ниткова из Призрена.

Бедни Јордан, сиромах Јордан, па кад се на њега тако потвара, онда можете мислити шта се о другима говори, који неће да насрћу на Србе.

Но будите убеђени господине, да народ бугарски презире подобне ниткове, и да ће им се кад тад на најгрознији начин осветити. Вечни срам нека падне на главу наших пропагандиста који нас завађају са Србима нашом браћом а хвала разборитости турских чиновника, који недају да се пролива невина крв.

Позитивно сам дозвоа да Арнаулов преко Најденова шаље тамо у Београд своје шпиону по 5 лира месечно. И тај шпион пише у стране новине против Срба, а нарочито у „Позор“ и „Политику.“ Дознаћу како му је име. Ви сте криви што их ту трпите а они редовно дописују овамо и обично су писма обележена „Semlin,“ јер их не смеду да шаљу из Београда, већ из Земунa. Каква писма пишу преко нашег земунског конзула — то ћу ухватити. Б. $\frac{2}{4}$